

De betekenis van lokale kracht

“Het begint met elkaar ontmoeten”

Lokale kracht vormt een onmisbaar onderdeel van onze samenleving. Maar hoe verbinden bewoners zich met elkaar en hoe kunnen hun initiatieven het beste groeien en bloeien? Werkplaats keek mee aan de keukentafel bij KNHM foundation en Oranje Fonds. “Kijk goed om je heen, durf te dromen en maak het samen waar.”

tekst: Jeroen van der Spek
fotografie: Christianne Bahr

Van een foodbuurtmarkt tot een gezamenlijke zonedak en van een maandelijks wildplukdag tot een weggeefwinkel met ontmoetingsruimte: lokale kracht kent de meest uiteenlopende verschijningsvormen. Dagelijks zetten tienduizenden Nederlanders - in georganiseerd en informeel verband - zich vrijwillig in voor hun straat, wijk of buurt. Ze vormen daarmee een onzichtbaar sociaal weefsel, dat zich uitstrekt over het hele land en jong en oud verbindt.

“Zonder lokale kracht zou er in feite geen samenleving mogelijk zijn,” zegt Arsine Nazarian, teamleider Betrokken Samenleving bij het Oranje Fonds. “Door je lokaal met elkaar te verbinden, maak je duidelijk dat je naar elkaar omziet. Dat kan soms al in hele kleine dingen zitten. Dat je extra boodschappen meeneemt voor een buurtbewoner die minder vitaal is. Of dat jouw buurvrouw een kommetje soep langsbrengt als jij ziek bent. Als mensen elkaar in het kleine niet kennen, kunnen ze ook niet iets voor elkaar betekenen.” “Lokale kracht is essentieel voor een samenleving waar iedereen er toe doet en waar we ook rekening houden met onze planeet,” zegt ook Jitske Tiemersma, directeur KNHM foundation. “Bovendien helpt lokale kracht om de verschillende rollen te vervullen die in toenemende mate van ons worden gevraagd: als professional, vrijwilliger, mantelzorger, in verschillende levensfasen, mét en zonder zorgbehoefte. Die rollen kun je alleen combineren als je elkaar ziet, helpt en ondersteunt.”

Elkaar ontmoeten

Net als revoluties ontkiemt lokale kracht vaak klein en onopgemerkt: aan de keukentafel of in de woonkamer, tijdens een ontmoeting van burens, op straat of in het café. “Gemeenschapszin ontstaat niet van het ene op het andere moment,” zegt Sandra Jetten, directeur van het Oranje Fonds. “Bewoners van een buurt komen elkaar tegen, gaan verbintenissen met elkaar aan en besluiten zich dan in te zetten voor een bepaald doel. Of dat nu het gezamenlijke onderhoud is van een moestuin, het opzetten van een inloophuis of een huiswerkproject voor jongeren die thuis niet worden ondersteund: het begint altijd met elkaar ontmoeten.”

Een rondgang door Nederland maakt duidelijk dat lokale kracht overal te vinden is. Toch was er misschien wel een coronapandemie voor nodig om zichtbaar te maken hoe betekenisvol en wijd vertakt de kracht van lokale initiatieven is. **Arsine:** “Tijdens corona hebben we heel sterk gevoeld hoe belangrijk de kracht van het lokale is, en hoeveel die

“Zonder lokale kracht zou er in feite geen samenleving mogelijk zijn”

voor onze samenleving betekent. Zeker in de eerste fase van de pandemie kwam er heel veel energie vrij. Mensen die in hun omgeving een hulpbehoefte signaleerden, en daar direct met een initiatief op insprongen. Helaas heeft corona er ook voor gezorgd dat veel vrijwilligersorganisaties een pas op de plaats moeten maken. Veel activiteiten hebben echt stilgelegen en sommige vrijwilligers zijn nog steeds huiverig om onder de mensen te komen. Dat is nog steeds een uitdaging.”

Groene oase

Ook Melvin Könings, vrijwillig adviseur KNHM foundation, ziet de nodige uitdagingen voor lokale initiatieven. “Er komen steeds vaker grote maatschappelijke opgaven op ons af, zoals de energietransitie, de hervorming van de landbouwsector of de decentralisatie van overheidstaken die naar de gemeente worden overgeheveld. Dat levert een ingewikkeld en dynamisch spel op van lokale kracht. Bewoners die heel inventief aan lokale oplossingen werken, zoals het gasvrij maken van hun wijk of het organiseren van de zorg in hun dorp. Maar ook plekken waar je juist met elkaar moet investeren in lokale kracht, omdat er sprake is van eenzaamheid, van rommel op straat, jeugd die te weinig ruimte heeft.”

Sandra: “Die uitdagingen zien wij ook volop. Aan de andere kant staan er in elke buurt weer bewoners op die de dragende kracht zijn van een buurtinitiatief, een buurt huis, een sociale onderneming of een buurtwinkeltje waar mensen samenkomen. Bovendien zijn er in veel buurten initiatieven gaande waar wij helemaal geen weet van hebben. Bewoners die zelf een informeel netwerk of activiteit op poten zetten, waar mensen naar elkaar omkijken en elkaar steunen.”

Er is soms veel meer gemeenschapszin dan wij zien.” Lokale kracht geldt als een van de belangrijkste pijlers van een betrokken samenleving. Dat neemt niet weg dat de motieven van bewoners om zich lokaal te organiseren sterk kunnen verschillen. Sommige bewoners zetten met hun initiatief bewust in op het vergroten van de sociale cohesie of zelfredzaamheid in een buurt, andere initiatieven ontstaan uit onvrede.

Jitske: “Of vanuit de gedachte dat het echt anders kan. In Den Bosch zet een groep bewoners zich in voor het behoud van de Graafse Akker: een groene oase in de stad, waar ruimte is voor initiatieven uit de buurt, stadslandbouw, ontmoeting en kunst. Ze zijn nu bezig om met behulp van crowdfunding zelf de grond aan te kopen. Dat vind ik een heel mooi voorbeeld van bewoners die de zelfredzaamheid in hun wijk vergroten en hun directe leefomgeving eetbaar, speelbaar en groener maken.”

Sandra Jetten,
directeur Oranje Fonds

“Je kunt het zo moeilijk of ingewikkeld maken als je wil, maar het begint gewoon met dóén”

Zetje in de rug

Melvin: “Soms is het bundelen van lokale kracht ook politieke noodzaak. Zeker op het platteland. Door gemeentelijke herindelingen ontstaan steeds grotere platte landsgemeentes, met soms meer dan 30 kernen. Voor een gemeentebestuur is het onmogelijk om goed te volgen wat er precies in elk dorp speelt en waar mensen lokaal behoefte aan hebben. Dat betekent dat je als gemeente echt in gesprek moet gaan met lokale initiatieven zoals een dorpsraad of een dorpsstafel. Dat is hele interessante ontwikkeling, die een hele nieuwe manier van sturen, organiseren en financieren vergt.”

Hoewel veel lokale initiatieven zonder hulp van de grond komen, leert de praktijk dat een zetje in de rug voor bewoners soms van doorslaggevend belang is. Ook als lokale initiatieven nog geen concrete hulp- of ondersteuningsvraag hebben, zich nog niet in een stichting hebben georganiseerd of nog niet bezig zijn met de langere termijn.

Arsine: “Een klein zetje in de rug kan soms veel verschil maken. Ook om bewoners mee te krijgen die nog niet actief zijn. Samen met Douwe Egberts organiseren we elk jaar in september de Burendag. Op die dag zijn er zo’n 60.000 vrijwilligers actief die met hun burens in de straat of wijk een activiteit organiseren. Zo’n dag heeft niet alleen veel impact op de manier waarop bewoners hun buurt ervaren, maar leidt ook vaak tot structurele initiatieven.”

Sandra: “Het is heel belangrijk om bewoners het gevoel te geven dat ze erkend en gezien worden. Bij het Oranje Fonds doen we dat onder andere door het uitreiken van de Appeltjes van Oranje, een aanmoedigingsprijs voor sociale

Melvin Könings,
vrijwillig adviseur KNHM foundation

Arsine Nazarian, teamleider Betrokken Samenleving bij Oranje Fonds

Jitske Tiemersma,
directeur KNHM foundation

projecten die op succesvolle wijze verschillende groepen mensen verbinden. Met zo’n prijs zet je de initiatiefnemers in het zonnetje en bied je ze een podium waarop ze hun verhaal kwijt kunnen en andere bewoners kunnen ontmoeten. Dat is enorm waardevol.”

Inspireren

Het vermogen van buurtbewoners om zich te organiseren en bij te dragen aan het welzijn van een straat, buurt of dorp, is van alle tijden. Dat neemt niet weg dat lokale kracht een aantal opvallende ontwikkelingen laat zien. Zoals de toename van zorgzame gemeenschappen, groene- of voedselinitiatieven en bewonersinitiatieven die zich op een breder scala van activiteiten richten.

Jitske: “In het Drentse dorp Eexterveen waren de bewoners al eigenaar van een dorps huis met restaurant en café. Ze gaan zich nu ook richten op het verduurzamen van het gebouw en het opstarten van zorgactiviteiten. Dat is een treffend voorbeeld van een sterke gemeenschap die steeds meer verantwoordelijkheid en eigenaarschap neemt over haar sociale en fysieke leefomgeving.”

De projecten die KNHM foundation en Oranje Fonds ondersteunen laten zien dat lokale kracht niet alleen een absolute voorwaarde is voor verbinding, maar ook een van de belangrijkste aanjagers van levendigheid en leefbaarheid in een buurt. Ook als de ambitie van een groep bewoners aanvankelijk niet verder reikt dan een keertje samen koffiedrinken.

Arsine: “Misschien is dat wel een van de belangrijkste lessen voor een beginnend initiatief: je kunt het zo moeilijk of ingewikkeld maken als je wil, maar het begint gewoon met dóén. Als je in een buurt komt wonen en je wilt nieuwe contacten leggen, kun je ook gewoon met een pot koffie langs de huizen lopen. Mensen reageren daar bijna altijd positief op. En het kost je alleen een pot koffie.”

Melvin: “Kijk goed om je heen, durf te dromen en laat je inspireren. Er zijn op andere plekken in Nederland ongelofelijk veel mooie lokale projecten gelanceerd en uitgevoerd, waar je onwijs veel van kan leren. Organisaties als het Oranje Fonds en KNHM foundation kunnen je helpen om ook elders te verkennen hoe projecten zijn ontstaan en opgezet. Dan hoeft je het wiel niet helemaal zelf uit te vinden en kan je met jouw initiatief veel sneller het verschil maken.”